

TỰ DO NHƯ KHÔNG KHÍ (3)

(Tập Ghi)

(Gửi hai anh Nguyễn Quang Vui &
Luu Chánh Quỳnh).

Suốt tuần lễ qua, tôi có cảm giác như đang bị “rút hết chân khí” bởi cả hai người Văn Chương & Âm Nhạc. Cây đàn chưa buông đã nghĩ tới cây viết. Cây viết chưa xuôi dòng hết ý lại muốn mau mau kết thúc bản văn để cầm lên cây violon.

Bao nhiêu năm ngồi viết các bài Tài Hoa Mệnh Bạc, hơn lúc nào, bây giờ, tôi mới thật hiểu làm sao mà “Mozart bị vắt đến cạn máu theo bản Requiem Mass”, “Dostoievski tuyệt vọng dường nào khi trong cùng thời gian phải viết một lúc hai tác phẩm Tội Ác & Hình Phạt và Con Bạc” (trả nợ cho nhà xuất bản)...

Tất cả nguyên do KHÔNG CHỈ khởi đi từ cái nghèo trong đời sống nghệ sĩ mà chính ở sự TRẢ NỢ những cái gì đã nhận từ Thượng Đế!

Van Gogh hay Modigliani, hai thánh sinh tồn cuối cùng đã cho chào đời vô số bức sơn dầu (về sau mỗi bức trị giá lên đến cả triệu dollars!), trung bình mỗi ngày vẽ ra một bức trong một cuộc sống vô cùng đói khổ. (Những con người đó đâu bao giờ ngờ rằng mình đang được nắm trong tay cả một kho tàng!)

Hôm qua, như đã hẹn, thứ Sáu April 26/2019, hai anh Nguyễn Quang Vui *sax-ténor* và Luu Chánh Quỳnh *trompette* đến chơi.

Tha hương ngộ cố tri!

Tưởng như một quãng dài kỷ niệm xưa đang hiện ra sống động từ các câu chuyện của hai người bạn. Tất cả không có gì thay đổi ngoại trừ cái nét thời gian hằn lên trên từng khuôn mặt. Một anh tính tình điềm đạm (như muôn thuở!) và một anh bướng bỉnh ngang tàng (cũng như muôn thuở!) Đó là điều thật thú vị tìm thấy được: “*SỰ KHÔNG THAY ĐỔI trong cá chất ba con người -đang sống trên vùng đất rất dễ dàng khiến mọi người mọi thứ đổi thay đi*”).

Cả hai đều có những hoàn cảnh đau khổ riêng: Anh thì vợ bỏ xong rồi, anh thì vợ bỏ “tại chỗ” đã mấy chục năm!

Anh Vui kể:

“Từ 7 năm qua anh không để bất cứ người bạn nào đến nhà...”

“Tại sao?”, tôi hỏi.

Giọng anh thản nhiên:

“Em có nhớ nhà thơ Vương Tường mà có lần Trần Ngọc đưa lại đây thăm em, em đem chai XO còn trong hộp ra đãi, một mình nó ngồi uống hết không đợi cho em xong học trò, làm Trần Ngọc bắt ngượng?”

“Em nhớ rồi, chuyện nhỏ thôi mà!”

Giọng vẫn đều đều, anh Vui tiếp:

“Nó tới nhà anh, uống say đến ói, lăn kên ra ngủ tại chỗ. Hôm sau bà vợ anh định la lối, anh ngăn lại: *‘Đây là chuyện của tôi, để tôi lo!’* Rồi anh lau dọn chỗ nó ói, đưa nó về. Bà vợ tức tối, gọi cho đám con ở các tiểu bang khác. Chúng gọi về la anh một trận. Từ đó anh không đem người bạn nào về nhà nữa.”

Tôi rợn mình hình dung ngay được bối cảnh cuộc sống *“tinh thần ngọt ngào của một nghệ sĩ”*.

(Có nên đổ tại hoàn cảnh không? Tôi cho là KHÔNG một khi con người vẫn là kẻ làm chủ TẤT CẢ mọi hoàn cảnh.)

Lại nghe anh Vui nói:

“Khi còn ở VN, bà ấy đâu như thế!”

(Vẫn giọng thản nhiên):

“Nhưng mà hôm qua anh Quỳnh từ San Francisco xuống, đem theo tùm lum nào vịt quay, nào xá xíu, bảo anh đến gặp Thu Vân. Anh nói *‘Mày quên cái hẹn với Thu Vân là Thứ Sáu ngày mai sao?’* Thế là hai anh ngồi ăn vịt quay và uống ba chai rượu chát tại nhà. Anh Quỳnh về tới San Francisco, gọi anh, bà vợ biết chuyện, chẳng cảm rằm một tiếng.”

Trong trí tôi thoáng hiện ý nghĩ *“Những con chữ dịu dàng quả thật rất có ảnh hưởng!”* (Trường hợp này là bài viết về anh bạn Phan Diên *“vẻ bề ngoài hòa nhã nhưng có cá chất rất cứng”* trong cuộc sống chồng vợ, gửi anh Vui đọc cách đây mới mấy ngày!)

Tôi quay sang anh Quỳnh:

“Như vậy là anh được chị Vui quý lắm.”

Anh Quỳnh cười hề hề:

“Mọi sự tại anh Vui trước mà thôi!”

Tôi rùng mình nhớ lại câu nói của anh Phùng Kim Ngọc ngày xưa trước hai người bạn:

“Người vợ lúc mới lấy về, ai cũng là con cừu tội nghiệp. Người chồng vì thương mà nhin, nhin riết đâm khiến người vợ trở thành con cọp cái hời nào không hay!”

Trong đời tôi, cơ hội biến thành “con cọp cái” chưa từng có lần thực hiện. Khi *con-cừu-tôi* (thấy cơ nguy) bị săn đuổi (bởi lòng ghen theo sự trắng hoa của đảng ông chồng) thì tôi đã lo chạy trước rồi!

Dù vậy tôi RẤT HIẾU cảm giác ngọt ngào nêu trên nơi các người bạn nghệ sĩ. (“Giàu nhờ bạn, sang nhờ vợ” lời ông bà xưa nói có lẽ là... KHÔNG TRẬT!?)

Trong đời, tôi cũng từng gặp những “người vợ ngoại hạng”. Ví dụ bà vợ đầu tiên của anh bạn Phạm Ngọc Cung.

Anh này tuy xấu xấu lùn lùn mà lại thiết đào hoa, ngón đàn và giọng nói thì thắm Hà Nội rất quyến rũ (đến con kiến trong hang nghe cũng phải bò ra) làm mê mết bao trái tim người nữ.

Một tối dạo 1980, bà vợ đến La Pagode đánh ghen anh bạn tôi. Bữa đó tôi và điêu khắc gia Phạm Văn Hạng phải đứng ra làm Lê Lai mới cứu nổi “chúa Minh Liên” đang ngồi nghe ban nhạc chúng tôi đàn. Anh Phạm Văn Hạng lãnh một cái dép vào mặt trong khi níu vợi cô tình nhân anh Cung ra khỏi La Pagode, còn tôi “bay” xuống khỏi sân khấu, i ôi òn ỹ hời lâu mới vượt được cơn ghen của chị vợ anh Cung.

Vẫn anh bạn này, cái tật đào hoa không bỏ, vì thế mà cũng nhiều lần làm khổ Minh Liên.

Dạo đó chúng tôi có thói quen đêm đêm xong việc ở La Pagode là kéo nhau về cái quán lá bên dốc cầu Trương Minh Giảng uống rượu. Minh Liên, lúc bấy giờ sẽ từ trong căn gác trọ hai người thuê, ra nhập bọn.

Một đêm, Cung bảo nhỏ tôi:

“Lát nữa gặp Minh Liên, Thu Vân nhớ nói là có nhờ Cung đi mua giùm cái gì đó nghe!”

Tôi thừa biết Cung đi đâu, nhưng cũng nhận lời Cung dặn. Sự nói dối KHÔNG VÌ tiếp tay cùng bạn mà CHỈ VÌ KHÔNG NỖ để Minh Liên đau lòng theo sự phản bội của người tình.

*

* *

Tự Do là điều cần thiết trên hết cho một con người, nhất là nghệ sĩ. Nhưng muốn có được nó, phải đánh đổi bằng nhiều điều kiện. Trong bài trước, tôi có viết “*Một trong những điều kiện giúp TÌM THẤY ĐƯỢC Tự Do chính là giữ lòng thủy chung trên đủ mọi thứ Tình trong đời.*”

Nói như thế không có nghĩa rằng tôi loại bỏ “vấn đề của Trái Tim”. Đây là một lý giải khác, rất đáng nên trân trọng.

Ngồi với nhau suốt 5 tiếng đồng hồ, có một lúc tôi được anh Vui mở từ cell phone cho nghe bản nhạc Hương Mây anh viết tưởng niệm cô người yêu đã qua đời năm 2004. Một môi tình “*rất đẹp, nhiều nước mắt*” (như môi tình Nhật Nguyệt của tôi!)

Bằng giọng ngậm ngùi, anh nhắc đến kỷ niệm “*nói với cô ta: ‘Ngày mới yêu em, nhìn lông măng nơi tay em, anh thấy giống bãi cỏ non, bây giờ phải đeo kính, nhìn thì thấy như một bãi tranh già!’*”, nói đến “*nàng cũng xuất thân Văn Khoa, có học thức như Thu Vân!*”, đề cập tới “*những trận đòn ghen của bà vợ*”, xót xa theo “*cái ước muốn quay về VN sống bên nhau trọn kiếp cuối cùng bị vỡ tan theo cái chết của nàng*”.

Anh Vui cũng nói đến bản nhạc The Shadow of Your Smile được “*nàng diễn dịch thành ‘nụ cười em là bóng mát che chở đời anh’*”.

Nghe tâm sự anh Vui, tôi vừa thấy kinh ngạc lại cũng vừa xót xa cho ông anh trước mặt.

Tình yêu chân thật nào cũng có những điểm CHUNG trong những điểm RIÊNG khác biệt. Năm nay có lẽ anh cũng đã 80, vậy mà cái độ rung của trái tim diễn tả qua giọng nói cũng không khác gì tiếng kèn anh khi nhắc về mối tình năm cũ.

Trong một lúc, tôi chợt “hiểu” ra ông anh tánh tình điềm đạm mà mấy chục năm không hiểu. Mừng tượng tiếng sax tenor thê thiết cỡ nào khi tấu lên The Shadow of Your Smile cho người yêu nghe.

Tôi cũng hiểu ra các từ “*anh đang là tù cải tạo trọn đời*” khi buổi đầu một tuần trước tôi gọi đến, hỏi thăm về chuyện gia đình riêng anh.

Té ra là như thế!

Ông anh đáng người cao lớn, ngày cũ từng nhiều lần “giải cứu” cho cô em gypsy trong các cuộc “bao vây” của người vợ Lý không ngờ cũng có lần bị rơi vào hoàn cảnh xót xa nhìn thấy chính người mình yêu lâm vào cảnh bị “bao vây”!

Lời văn của Đỗ Tôn trong Hoa Vông Vang vắng vắng bên tai: “*Đừng trách ta bạc tình! Ta không phải bạc tình mà là NHIỀU TÌNH quá!*”

Điều nào đúng?

Cũng nhớ kỷ niệm lần gặp lại anh Ngọc mùa hè năm 1997 tại Dalat:

Buổi chiều xuống nhanh. Ngoài trời, mưa rơi trở lại. Những hạt mưa mùa hạ tuôn tràn như trút nước.

Ngồi nhìn ra sân, cả một vùng núi đồi đắm chìm trong màn mưa trắng xóa, tôi bật la lớn:

“A! Đây mới đúng là Dalat của em! Em yêu nó quá! Trong suốt 11 năm trên đất Mỹ, không bao giờ em tìm thấy được cái cảm giác rung động như hiện tại theo một không gian thế này. Tại sao em không tìm về với nó? Con người em sinh ra đâu phải để chạy theo một đời sống vật chất như mười một năm qua em đã quay cuồng trên đất Mỹ? Bản tính em nào phải như thế?”

Tôi nhìn thấy nét sừng sốt trên hai người học trò cũ và cả trên anh, nên cười thành tiếng:

“Em là đứa phiêu bạt mà! Anh đã từng nói lên điều ấy. Chỉ Dalat mới là nơi dung dưỡng được cái tâm hồn lệch lạc bất thường của em!”

Khi bàn về câu chuyện “có hay không nên” lập gia đình với một người nghệ sĩ, tôi đưa ra nhận định:

“Một điều chân thành cô sẽ không ngần ngại nói với bất cứ ai rằng CHẴNG BAO GIỜ nên lập gia đình với một người nghệ sĩ. Tâm hồn người nghệ sĩ bênh bồng như mây trôi gió thoảng, mình dính vào, chỉ có nước khổ vì những chịu đựng!”

Tùng hỏi:

“Nhưng nếu cả hai đều là nghệ sĩ?”

Tôi cười:

“Thì lại càng mau chết! Tuy nhiên cô phải thêm, nhiều khi sánh với những trường hợp so le khác, nhờ vào tài năng của cả hai mà điều đau khổ có thể ít xảy ra hơn.”

Anh nhìn tôi, vẻ ý nhị:

“Đôi khi có tài thật sự cũng không níu nổi bước chân người nghệ sĩ! Vì vậy mới có trường hợp một người nghệ sĩ bỏ Dalat ra đi hai mươi hai năm xưa.”

Anh tiếp trong cái cười nhạt:

“Và khi người nghệ sĩ đã bỏ đi thì dẫu có đánh đổi điều gì cũng không mong một lần có được trở lại.”

Trái tim tôi bỗng bất ngờ bóp thắt.

(...)

Khuôn mặt anh lộ vẻ bức tức:

“Em vẫn y như bao giờ, lúc nào cũng chỉ làm theo ý mình mà không cân cân nhắc lợi hại mọi sự việc. Em đã muốn đi hát Karaoke thì anh sẽ đưa em đến quán cô học trò ngay tại Dalat, cần gì về Phi Nôm cho nhọc sức.”

Thế rồi anh cứ đi lui đi tới từ nhà trong ra nhà ngoài, dáng điệu bức rức khó chịu. Mỹ Vân nhỏ nhẹ cắt lời:

“Cô đã muốn vậy, thầy chiều cô một chút. Thầy đã chẳng từng biết cô là một mẫu gypsy phiêu bạt hay sao? Em cũng muốn học cô cái tánh này mà học hoài không được.”

Anh bật cười, trong câu đáp có phần châm biếm:

“Chẳng riêng gì Mỹ Vân, tôi cũng từng là học trò của cô. Nhưng những bài học cô dạy, chẳng bất cứ người học trò nào có thể theo cho kịp!”

(Trích Con Đẻ Gày Vẫn Hát Điệu Ca Buồn Thiên Thu, TTBG).

□

Ôi! Tình yêu! Tình yêu như bóng câu qua cửa sổ. Nhưng Tình Yêu cũng được sống hoài trong những tỏ bày qua thi ca, âm nhạc, văn chương, nghệ thuật.

Tôi nói với anh Vui:

“Em mừng cho anh! Ít ra trong đời anh cũng đã từng gặp một cái Đẹp đích thật.”

The Shadow of Your Smile được người yêu anh diễn dịch thành “*nụ cười em là bóng mát che chở đời anh*”. Cũng là bản nhạc của tôi trong mối tình Dalat năm cũ.

*/ One day we walked along the sand

One day in early spring

You held a piper in your hand

To mend its broken wing

Now I'll remember many a day

And many a lonely mile

The echo of a piper's song

The shadow of a smile

*/ The shadow of your smile

When you are gone

Will color all my dreams

And light the dawn

Look into my eyes

My love and see

All the lovely things

You are to me

*/ Our wistful little star

Was far too high

A teardrop kissed your lips

And so did I

Now when I remember spring

All the joy that love can bring

I will be remembering

The shadow of your smile

Tình yêu được tỏ bày qua những con chữ dịu dàng (của TTBG), rất đẹp, như tranh, như thơ!

*“Vì sao ước mơ nhỏ bé của chúng mình thì xa quá
 Một giọt nước mắt hôn trên môi em,
 và anh cũng khóc vậy thôi.
 Bây giờ mỗi lúc nhớ đến những giọt ngọt
 tình yêu mang lại
 Thì anh lại nhớ đến bóng mát của nụ cười em!”*

*

* *

Tự Do cũng sẽ tìm được dễ dàng qua một phương cách khác:

“Hóa giải chính mình bằng hai chữ TRI ÂN tất cả mọi người mọi vật chung quanh”.

Suốt một tuần qua, ngồi kéo violon miên man giờ này sang giờ khác, có lúc tôi bỗng ngưng tiếng đàn trong bồi hồi rung động. Nhớ lại lần uống café với Cự và hai chú nhỏ gặp tình cờ ở núi Hòn Bà, Cam Ranh, nói về sự Tri Ân cuộc đời, mỗi người góp thêm một ý một câu, rất thú vị.

Trước hết là tôi:

“Bốn chị em dừng chân tại đây. Ly café trước mặt mỗi người đã được tạo ra bởi biết bao nhiêu công sức. Đầu tiên là núi đồi của bà mẹ Thiên Nhiên, kế tiếp là sự trồng trọt của các người Dân Tộc...”

Cự tiếp:

“Bón phân, hái hột, đem ra chợ bán...”

Cậu tên Hải thêm:

“Cô chủ bỏ tiền xây quán, mua café về rang...”

Cậu tên Tiến đệm:

“Cô nhỏ bung bàn chế ra ly đem đến cho mình...”

Tôi kêu lên:

“Đó là chỉ mới một ly café nhỏ bé mà đã có biết bao công sức góp phần mới thành ra chuyện. Huống hồ là những to tát chung quanh hằng ngày con người vẫn đón nhận!”

Suốt tuần lễ qua, miên man trong tiếng đàn, tôi thấy quả tình mình đã MANG NỢ rất nhiều. Nợ từ “*dâu rẻ chăm lo cho con trai con gái mình*”, cho đến nợ “*con trai con gái sống cuộc đời lương thiện*”, nợ từ “*những người thuê nhà đảng hoàng dễ chịu*”, cho đến nợ luôn “*con chó Husky to đùng làm vệ sĩ giữ nhà*” cho tôi an tâm ngồi kéo violon!

Thế đó. Tự Do không bao giờ có được nếu **không biết đánh đổi** “cái của mình cho kẻ khác” dù chỉ là một ý nghĩ.

Tự Do tưởng dễ tìm mà quả thật là khó. Ý muốn quyết tâm chưa đủ, lại còn phải có lòng biết quý trọng những gì được nhận từ mọi người mọi vật chung quanh.

Mấy anh bạn nghệ sĩ của tôi “nếu đã lỡ” không có lòng chung thủy (trong tình chồng vợ) thì cứ nên lấy **lòng tri ân** mà bù đắp ắt Tự Do sẽ được tìm thấy.

Tri ân từ “*bà vợ dữ như chằng nhưng bởi vì lo cho sức khỏe mình, sợ mình uống nhiều quá hai lá gan sẽ nát bét – như Duy Quang, như Phạm Đình Chương--*, hay là buộc mình phải đi ngủ sớm nếu không muốn bị lung phổi (như TTBG một ngày!), cho đến tri ân các đứa con “*bận bịu công việc quá trời mà vẫn gọi về la mình một trận nên thân!*”

Còn cái gì CỦA RIÊNG mình (như mối tình The Shadow of Your Smile của anh Nguyễn Quang Vui, mối tình cô đào hát Ngân Hà của anh Lưu Chánh Quỳnh, hay mối tình Nhật Nguyệt Buồn Như Nhau của Thu Vân năm xưa) thì nên CÁT KỸ dưới đáy tim hay trong tiếng sax ténor, tiếng kèn trompette, tiếng violon, hoặc chí ít là trong “các con chữ dịu dàng”!

Đó là những cái Tự Do trong một bề ngoài Rất Mất Tự Do!

Nhưng, thân kẹ! “*Đa tình tự khổ lắm đau thương*” là vậy!

[]

Trần Thị Bông Giấy.

(Bài viết xong tại San Jose, thứ Hai April 29/2019 12:00 giờ khuya)

[]
